

Time: 2 ½ hours

Marks: 75

N.B. 1. All Questions Are Compulsory सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत

2. Figures to the right indicate maximum marks उजवीकडील आकडे कमाल गुण दर्शवतात

3. Cite relevant case laws wherever necessary आवश्यक तेथे संबंधित केस कायद्यांचा हवाला द्या

Q. 1 Answer the following questions in one or two sentences (ANY SIX) (12)

खालील प्रश्नांची उत्तरे एक किंवा दोन वाक्यात द्या (कोणतेही सहा)

a) Mention any two postulates of the Doctrine of Rule of Law. कायद्याच्या नियमाच्या सिद्धांताच्या कोणतेही दोन नियमांचा उल्लेख करा.

b) Highlight any one difference between Red Light Theory and Green Light Theory. रेड लाइट थिअरी आणि ग्रीन लाइट थिअरी मधील कोणताही एक फरक नमूद करा

c) What is the basic difference between Mediation and Conciliation? मध्यस्थी आणि सामंजस्य यात मूलभूत फरक काय आहे ?

d) State any two functions or powers of the Central Vigilance Commission. केंद्रीय दक्षता आयोगाची कोणतीही दोन कार्ये किंवा अधिकार सांगा.

e) What is meant by Doctrine of Legitimate Expectation? 'रास्त अपेक्षा' (लेजिटिमेट एक्सपेक्टेशन) सिद्धांताचा अर्थ काय आहे?

f) What is meant by Droit Administratif? ड्रॉईत आडमिनिस्ट्रेटिफचा अर्थ काय आहे?

g) What is the main purpose behind enactment of the Right to Information Act, 2005? माहिती अधिकार कायदा, २००५ लागू करण्यामागील मुख्य उद्देश काय आहे?

h) Mention any two points of differentiation between Courts and Administrative Tribunals. न्यायालये आणि प्रशासकीय न्यायाधिकरण यांच्यातील फरकाच्या कोणत्याही दोन मुद्द्यांचा उल्लेख करा.

Q2. Write short notes (ANY TWO) टिपा लिहा (कोणतेही दोन) (12)

a) Sub-Delegation उप-प्रतिनिधित्व (सब-डेलिगेशन)

b) Tortious Liability of the Government सरकारचे अपकृत्यासंदर्भातील दायित्व

c) Speaking Orders तर्कसंगत आदेश

d) Characteristics of Quasi-Judicial Functions अर्ध-न्यायिक कार्याची वैशिष्ट्ये

Q3. Situation based questions (ANY TWO) परिस्थितीवर आधारित प्रश्न (कोणतेही दोन) (12)

a) The relevant rule made by the State Government of Kerala provided that no school leaving certificate shall be granted to any person unless he has completed 15 years of age. However, the Director was empowered to grant exemption from this rule in deserving cases under certain circumstances. In the present matter, Director X laid down an invariable rule of not granting exemption unless the difference in age was less than 2 years. केरळ राज्य सरकारने केलेल्या संबंधित नियमात अशी तरतूद आहे की कोणत्याही व्यक्तीचे वय १५ वर्षे पूर्ण झाल्याशिवाय त्याला शाळा सोडल्याचा दाखला दिला जाणार नाही. तथापि, काही विशिष्ट परिस्थितीत पात्र प्रकरणांमध्ये या नियमातून सूट देण्याचा अधिकार संचालकांना देण्यात आला होता. सदर प्रकरणात, संचालक एक्स यांनी वयातील फरक २ वर्षांपेक्षा कमी असल्याशिवाय सूट न देण्याचा अटळ नियम घातला.

i) According to you, whether Director X has acted in accordance with principles of administrative law? Substantiate your answer. तुमच्या मते संचालक एक्स यांनी प्रशासकीय कायद्याच्या तत्वांनुसार कार्य केले आहे का? तुमच्या उत्तराची कारणे द्या.

ii) What is meant by 'failure to exercise discretion'? Enumerate any three circumstances which are within the meaning of failure to exercise discretion. विवेकबुद्धीचा वापर करण्यात अपयश म्हणजे काय? 'विवेकाचा वापर करण्यात अपयश' ह्या कक्षमध्ये असलेल्या कोणत्याही तीन परिस्थितींचा उल्लेख करा.

b) The management of a Company was taken over by the Government without giving any prior notice or hearing. कोणतीही पूर्वसूचना किंवा सुनावणी न देता एका कंपनीचे व्यवस्थापन शासनाने ताब्यात घेतले.

i) Comment upon the legality of the impugned action of the Government with the aid of reference to any one landmark judgement. Cite the relevant principle or doctrine applicable in the instant matter. कोणत्याही एका महत्त्वाच्या निवाड्याचा संदर्भ देऊन सरकारच्या कृतीच्या कायदेशीरतेवर टिप्पणी करा. तात्काळ प्रकरणात लागू होणारे संबंधित तत्त्व किंवा शिक्वण उद्धृत करा

ii) Briefly highlight the legal remedy available to the aggrieved Company. पीडित कंपनीला उपलब्ध कायदेशीर उपाय थोडक्यात उद्धृत करा.

c) Mr. B.K. Mondal, a contractor, constructed a building for a governmental establishment in pursuance of the request made by a government officer. The possession of the building was taken by the officer and it was used for official work of the government. However, as no payment was made to the contractor, he sought legal action against the State of West Bengal.

श्री बी.के. मॉडल या कंत्राटदाराने सरकारी अधिकाऱ्याने केलेल्या विनंतीनुसार सरकारी आस्थापनासाठी इमारत बांधली. या इमारतीचा ताबा सरकारी अधिकाऱ्याने घेतला आणि त्याचा वापर शासकीय कार्यालयीन कामासाठी केला. मात्र, कंत्राटदाराला कोणतेही पैसे न दिल्याने त्यांनी पश्चिम बंगाल राज्याविरुद्ध न्यायालयात धाव घेतली.

i) Whether any liability of the Government exists in light of the facts and circumstances of this case.? Substantiate your answer.

या प्रकरणातील वस्तुस्थिती आणि परिस्थिती लक्षात घेता शासनाचे कोणतेही दायित्व अस्तित्वात आहे की नाही ? तुमच्या उत्तराची कारणे द्या.

ii) Cite the applicable Constitutional and legal provisions. लागू घटनात्मक आणि कायदेशीर तरतुदींचा हवाला द्या.

d) Air India Corporation framed a regulation according to which the services of an air-hostess shall stand terminated on her first pregnancy. The constitutionality and legality of the said regulation was challenged in the court of law. एअर इंडिया कॉर्पोरेशनने एक नियम तयार केला, ज्यानुसार हवाई सुंदरीला तिच्या पहिल्या गर्भधारणेनंतर नोकरी वरून बडतर्फ केले जाईल. या नियमाच्या संवैधानिकता आणि कायदेशीरतेला न्यायालयात आव्हान देण्यात आले होते.

i) On what ground may the said regulation be challenged? What order may be sought in regard to the Air India Corporation's regulation? या नियमाला कोणत्या आधारावर आव्हान दिले जाऊ शकते? एअर इंडिया कॉर्पोरेशनच्या नियमनाबाबत कोणता आदेश दिला जाऊ शकतो?

ii) Cite the relevant constitutional provisions and the relevant principles applicable in the instant matter. संबंधित घटनात्मक तरतुदी आणि सदर प्रकरणात लागू होणारी संबंधित तत्त्वे उद्धृत करा.

Q.4.Essay Type Questions (ANY THREE)

निबंध प्रकारचे प्रश्न (कोणतेही तीन)

(39)

a) Fully examine the Doctrine of Separation of Powers in light of landmark pronouncements of the Supreme Court of India. भारताच्या सर्वोच्च न्यायालयाच्या ऐतिहासिक निर्णयांच्या प्रकाशात शक्ती पृथक्करणाच्या सिद्धांताचे पूर्णपणे परीक्षण करा.

b) Mention the three fundamental principles of Natural Justice and discuss 'Rule against Bias' in detail. नैसर्गिक न्यायाच्या तीन मूलभूत तत्त्वांचा उल्लेख करा आणि 'पक्षपाती विरुद्ध नियम' ह्या विषयावर तपशीलवार लिहा.

c) Discuss in detail: 'Judicial Review of Administrative Discretion in India'. 'भारतातील प्रशासकीय विवेकाची न्यायिक समीक्षा' ह्या विषयावर तपशीलवार लिहा

d) Discuss in detail "Civil Services in India: Organization, Powers and Functions". "भारतातील नागरी सेवा: संस्था, अधिकार आणि कार्ये" ह्या विषयावर तपशीलवार लिहा

e) Explain the significance of Writs in Administrative Law and describe in detail the various kinds of writs and their application. प्रशासकीय कायद्यातील रिटचे महत्त्व लिहा आणि विविध प्रकारच्या रिट आणि त्यांच्या लागूपणाचे तपशीलवार वर्णन करा.

Time: 2 ½ Hours

Total Marks: 75

N.B. : All Questions are Compulsory.

I. Answer in one or two sentences each. (Any 6)

(12)

1. Explain full blood, half blood, and uterine blood relationships?
2. Write two disqualifications to succession under the Hindu Succession Act 1956.
3. Write two powers of a Marriage Officer under the Special Marriage Act, 1954.
4. Name two schools of Hindu law.
5. What are the legal prohibitions on Benami transactions under the law?
6. What do you mean by Sanskritization?
7. What is Child Marriage?
8. Explain the term polygamy and polyandry.

II. Short Notes. (Any 2)

(12)

1. Sapinda Relationship and Prohibited Relationships.
2. Differentiate between a void marriage and a voidable marriage under the Hindu Marriage Act, 1955.
3. Explain the concept of a benami transaction as defined by the Benami Transactions (Prohibition) Act, 2016.
4. Explain the concept of restitution of conjugal rights.

III. Solve the following. (Any 2)

(12)

1. Seema married Rahul in 2015. They were living together till 2022. Due to constant fights Seema filed a divorce in a Family court.
 - a. What is the objective of the family court? what approach the family court should take in this case.
 - b. What are the provisions for the association of the social welfare agencies and counsellors?
2. Arjun a Hindu male who died interstate in a car accident leaving behind his wife, mother and his son.
 - a. How will Arjun's property devolve?
 - b. What is the difference between intestate and testamentary succession?
3. Ram a Hindu male who was already married to his maternal uncle's daughter Roohi, married to Seema during lifetime of Roohi.
 - a. What is the status of marriage between Ram and Roohi.
 - b. Whether marriage of Ram with Seema is valid?
4. Anil while a bachelor adopted a son Amit, Radhika while unmarried adopted a daughter Ritika. Anil and Radhika then married each other.
 - a. After marriage can Anil adopt a daughter. Explain with reasons.
 - b. What is relationship between Anil and Ritika and between Radhika and Anil.

IV. Answer the following (Any 3)

(39)

1. Describe the succession laws for a Hindu male who dies intestate as outlined in the Hindu Succession Act, 1956.
2. What forms of protection and support can a victim seek under the Domestic Violence Act, 2005?
3. Write a brief note on the right to maintenance for a wife under the Hindu Adoption and Maintenance Act, 1956.
4. What are the grounds of divorce under section 13 of Hindu Marriage At 1955.
5. Define a guardian. Who is eligible to appoint a testamentary guardian under the Hindu Minority and Guardianship Act, 1956?

३. राम एक हिंदू पुरुष ज्याचे आधीच आपल्या मामाच्या मुलीशी लग्न झाले होते, रुहीच्या हयातीत सीमाशी विवाह केला होता.
अ. राम आणि रुही यांच्या लग्नाची स्थिती काय आहे.
ब. रामचा सीमासोबतचा विवाह वैध आहे की नाही?
४. अनिलने बॅचलर असताना अमितला मुलगा दत्तक घेतला. राधिकाने अविवाहित असताना रितिका ही मुलगी दत्तक घेतली. त्यानंतर अनिल आणि राधिकाने एकमेकांशी लग्न केले.
अ. लग्नानंतर अनिल मुलगी दत्तक घेऊ शकतो. कारणांसह स्पष्ट करा.
ब. अनिल आणि रितिका आणि राधिका आणि अनिल यांच्यात काय नाते आहे.

IV. खालील उत्तर द्या (कोणतेही ३)

(३९ गुण)

१. हिंदू उत्तराधिकारी कायदा, 1956 मध्ये नमूद केल्यानुसार जन्मजात मृत्यू झालेल्या हिंदू पुरुषासाठी उत्तराधिकार कायद्याचे वर्णन करा.
२. कौटुंबिक हिसाबचा कायदा, 2005 अंतर्गत पीडितेला कोणत्या प्रकारचे संरक्षण आणि समर्थन मिळू शकते?
३. हिंदू दत्तक आणि देखभाल कायदा, 1956 अंतर्गत पत्नीच्या भरणपोषणच्या अधिकारावर एक संक्षिप्त नोंद लिहा.
४. हिंदू विवाह 1955 च्या कलम 13 अंतर्गत घटस्फोटाचे कारण काय आहेत.
५. संरक्षक परिभाषित करा. हिंदू अल्पसंख्यांक आणि प्रालकत्व कायदा, 1956 अंतर्गत मृत्युपत्र पालक नियुक्त करण्यास कोण पात्र आहे?

Time: 2:30 Hours

Q.1. Answer the following questions in one or two sentences (any six). (12 marks)

- What is a prospectus?
- Who is an alternate director?
- What is the time limit for holding the first AGM of a company?
- What is the rule in Foss v. Harbottle?
- State any three powers of a company director.
- What is a dormant company?
- Who is a contributory in winding up?
- What is Corporate Veil?
- What is the time limit for filing Annual Return?
- Define Insider Trading.

Q.2. Write short notes on (ANY TWO). (12 marks)

- Pre-incorporation contracts
- Buy-back of shares
- Statutory Meeting
- Doctrine of Ultra Vires

Q.3. Answer the following questions by giving reasons (ANY TWO). (12 marks)

A. Ravi is a shareholder of Bright Star Ltd. He applied for inspection of minutes of general meetings, but the company secretary refused, stating it is confidential.

- Is Ravi entitled to inspect the minutes?
- State the remedies available to him.

B. A company has only two shareholders. One of them dies, leaving the other as sole member.

- Can the company continue to exist?
- What remedy is available in such a case?

C. A public company was incorporated on 1st April 2025 and obtained its certificate to commence business on 15th April 2025.

- Is it required to hold a statutory meeting?
- When should it hold its first AGM?

D. Mr. Shah, a promoter of Star Industries Ltd., entered into a contract on behalf of the company before its incorporation. After incorporation, the company refuses to ratify the contract.

- Can the company be held liable?
- Is the promoter personally liable?

Q.4. Long Questions (ANY THREE). (39 marks)

- Explain the Doctrine of Lifting of Corporate Veil with judicial decisions.
- Define and explain Articles of Association and Memorandum of Association. Discuss their role in defining the relationship between the company and its member?
- Explain the provisions relating to appointment and removal of directors.
- State the contents of a Prospectus. What are the liabilities for misstatements?
- What are the different modes of winding up of a company?

वेळ : २: ३० तास

गुण: ७५

Q.1. खालील प्रश्नांची एका-दोन वाक्यांत उत्तरे द्या (कोणतेही सहा).

(12 गुण)

- प्रॉस्पेक्टस म्हणजे काय?
- पर्यायी संचालक म्हणजे कोण?
- कंपनीची पहिली वार्षिक सर्वसाधारण सभा (AGM) घेण्यासाठी कालमर्यादा किती आहे?
- Foss v. Harbottle या प्रकरणातील नियम काय आहे?
- संचालकाचे कोणतेही तीन अधिकार लिहा.
- डॉर्मट कंपनी म्हणजे काय?
- कंपनीच्या विघटनाच्या प्रक्रियेत "कॉन्ट्रिब्युटरी" कोणाला म्हणतात?
- कॉर्पोरेट वेइल म्हणजे काय?
- वार्षिक परतावा (Annual Return) दाखल करण्याची मुदत किती आहे?
- इनसाईडर ट्रेडिंग म्हणजे काय?

Q.2. लघुनिबंध लिहा (कोणतेही दोन).

(12 गुण)

- प्री-इन्कॉर्पोरेशन करार
- शेअर्सचे बाय-बॅक
- स्टॅच्युटरी मीटिंग
- अल्ट्रा व्हायरेस सिद्धांत

Q.3. कारणासह उत्तरे द्या (कोणतेही दोन).

(12 गुण)

- A) रवि हा ब्राईट स्टार लिमिटेडचा भागधारक आहे. त्याने सर्वसाधारण सभेच्या मिनिट्स तपासण्यासाठी अर्ज केला, पण कंपनी सचिवाने तो नाकारला.
- रविला मिनिट्स तपासण्याचा अधिकार आहे का?
 - त्याच्याकडे कोणते उपाय उपलब्ध आहेत?

B) एका कंपनीमध्ये दोनच भागधारक आहेत. त्यापैकी एकाचा मृत्यू झाला, त्यामुळे फक्त एकच सदस्य उरतो.

(i) कंपनी अस्तित्वात राहू शकते का?

(ii) अशा स्थितीत काय उपाय आहे?

C) एक पब्लिक कंपनी 1 एप्रिल 2025 रोजी नोंदणीकृत झाली व 15 एप्रिल 2025 रोजी व्यवसाय सुरू करण्याचा परवाना मिळवला.

(i) तिला स्टॅच्युटरी मीटिंग घ्यावी लागेल का?

(ii) पहिली वार्षिक सर्वसाधारण सभा (AGM) कधी घ्यावी लागेल?

D) शाह हे स्टार इंडस्ट्रीज लिमिटेडचे प्रवर्तक आहेत. कंपनी स्थापन होण्यापूर्वी त्यांनी कंपनीच्या वतीने करार केला. नंतर कंपनीने तो करार मान्य करण्यास नकार दिला.

(i) कंपनीवर जबाबदारी येते का?

(ii) प्रवर्तक स्वतः जबाबदार ठरतो का?

Q.4. निबंध प्रकारचे प्रश्न (कोणतेही तीन).

(39 गुण)

1. कॉर्पोरेट वेइल उचलण्याचा सिद्धांत व त्याच्या अपवादांचे स्पष्टीकरण द्या.
2. सहयोगपत्र (Articles of Association) आणि संस्थापकपत्र (Memorandum of Association) यांची व्याख्या करून त्यांचे स्पष्टीकरण द्या आणि कंपनी व तिच्या सदस्यांमधील नातेसंबंध निश्चित करण्यामधील त्यांची भूमिका स्पष्ट करा.
3. संचालकांची नियुक्ती व पदच्युती याविषयीचे नियम स्पष्ट करा.
4. प्रॉस्पेक्टसची माहिती व त्यामध्ये चुकीचे विधान केल्यास जबाबदारी स्पष्ट करा.
5. कंपनीचे विघटन करण्याच्या विविध पद्धती स्पष्ट करा.

SYLTB
Sem - III
Date - 18/12/25
[Marks: 75]

[Time: 2 ½ Hours]

1. All questions are compulsory
2. Figures to the right indicate full marks

Q1. Answer the following in two sentences. (Any six)

- a) Who is considered an ostensible owner?
- b) What does vested interest mean?
- c) How is immovable property defined?
- d) Who has the authority to impose an easement?
- e) Who qualifies as a Universal Donee?
- f) What is the definition of actual notice?
- g) What constitutes an oral transfer?
- h) Under what circumstances can a gift be revoked?

(12)

Q2 Short Notes: (Any Two)

- a) Transfer and transmission
- b) Doctrine of part performance
- c) Compulsory easement
- d) Lis pendens

(12)

Q-3 Situational Problems: (Any Two)

(12)

- a) Rahi has three children – Neet, Meet, and Geet. She gifts her property to her eldest child, Neet, and after his lifetime, to Meet, and then to the unborn child of Geet.
 - i. Is Rahi's property transfer valid?
 - ii. Discuss the rules for transferring property to an unborn child.
- b) X sells his flat to Z. Z takes possession but does not pay X the agreed amount.
 - i. Can X reclaim possession of the flat?
 - ii. What remedies are available to X?
- c) A and B have a daughter, C. C transfers her inheritance rights in A's property to B for consideration. A dies thereafter.
 - i. Can B deny C her share in A's property? Why?

94186

- ii. Explain the principle involved in this case.
- d) A transfers property to his wife, but if she dies during his lifetime, it is to be transferred to B.
 - i. What happens if A and B die together?
 - ii. Is conditional transfer legally permissible?

Q.4 Answer the following: (Any three)

(39)

- a) Explain the rule against perpetuity and its exceptions.
- b) Discuss the maxim "once a mortgage, always a mortgage" in relation to the equity of redemption.
- c) Outline the essentials of a lease? Explain the rights and liabilities of lessor and lessee?
- d) Define a gift and discuss it with reference to case law.
- e) Why is stamp duty required on an instrument? Describe the different types of stamps and their uses.

[वेळ: 2½ तास]

[अंक: ७५]

1. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत
2. उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवतात

Q.1 खालील दोनपेशा जास्त वाक्यात उत्तर द्या (कोणतेही सहा)

(12)

- अ) प्रत्यक्ष मालक कोण आहे?
- ब) निहित हक्क म्हणजे काय?
- क) स्थावर मालमत्ता कशी परिभाषित केली जाते?
- ड) हक्क कोण लागू करू शकतो?
- इ) सार्वत्रिक दानकर्ता कोण आहे?
- फ) प्रत्यक्ष सूचना म्हणजे काय?
- ग) मौखिक हस्तांतरण म्हणजे काय?
- ह) भेट कधी रद्द केली जाऊ शकते?

Q.2 लहान टिपा: (कोणत्याही दोन)

(12)

- अ) हस्तांतरण आणि प्रसारण
- ब) अंशतः कार्यप्रदर्शनाचा सिद्धांत
- क) अनिवार्य हक्क
- ड) लंबित वाद

Q.3 परिस्थितीविषयक समस्या: (कोणत्याही दोन)

(12)

अ) राहीला तीन मुलं आहेत - नित, मीत आणि गीत. ती तिची मालमत्ता तिच्या मोठ्या मुलगा नित ला देते आणि त्याच्या आयुष्याच्या नंतर मीत ला आणि नंतर गीत च्या न जन्मलेल्या मुलाला ला देते.

- i. राहीने केलेले मालमतेचे हस्तांतरण वैध आहे का?
- ii. अजन्मा मुलासाठी मालमतेचे हस्तांतरण करण्याचे नियम चर्चा करा.

94186

ब) एक्स त्याचा फ्लॉट ड्रेड ला विकतो. ड्रेड फ्लॉटला ताबा घेतो पण एक्स ला रक्कम देत नाही.

i. एक्स फ्लॉटचा ताबा परत घेऊ शकतो का?

ii. एक्स ला कोणते उपाय उपलब्ध आहेत?

क) अ आणि ब यांना एक मुलगी क आहे. क तिच्या वारसाहक्काचा हक्क ब ला संप्रतिफल (कनसीडरेशन) हस्तांतरित करते. त्यानंतर अ मरण पावतो.

i. ब क ला अ च्या मालमत्तेतील तिच्या वाट्याचा देवा नाकारू शकतो का? कारण/ स्पष्टीकरण द्या ?

ii. या मरिस्थितीत समाविष्ट तत्त्व स्पष्ट व्हा.

ड) अ त्याची मालमत्ते त्याच्या मुलीला हस्तान्तरित करता, परंतु ती त्याच्या आस्थ्यात मरण पावल्यास, ती मालमत्ता ब ला हस्तांतरित केली जाते.

i. अ आणि ब एकत्र मरण पावल्यास काय होईल?

ii. कायद्वारात सशर्त हस्तांतरण परवानगी आहे का?

Q.4 खालील उत्तर द्या: (कोणतेही तीन)

(39)

अ) शाश्वततेविरुद्धचा नियम स्पष्ट करा आणि त्याचे अपवाद काय आहेत ते सांगा.

ब) "एकदा यहाण, नेहमी मेहाण" या म्हणीचे तत्त्व समजावून सांगा.

क) "भाडपट्टीच्या आवश्यक बाबींचे वर्णन करा? पट्टाकार आणि घडदाराचे हक्क आणि जबाबदाऱ्या स्पष्ट करा?"

ड) भेट म्हणजे काय? ते न्यायिक नियम (केस लॉ) चा सुद्धं देऊन स्पष्टीकरण करा.

इ) सधनावर स्टॅम्प शुल्क का आवश्यक आहे? स्टॅम्पचे विविध प्रकार आणि त्यांचा वापर स्पष्ट करा.

वेळ- २ ½ तास

गुण-७५

प्र.१ खालीलपैकी कोणतेही सहा प्रश्न एका-दोन वाक्यांत उत्तरे द्या:

१२

- अ. विधिशास्त्राची व्याख्या करा.
 ब. "नैसर्गिक कायदा" या संकल्पनेचा अर्थ काय आहे?
 क. ऐतिहासिक शाळेचा प्रवर्तक कोण?
 ड. "कायदेशीर व्यक्तिमत्त्व" याचा अर्थ सांगा.
 इ. "कायदानुसार न्याय" याचे महत्त्व काय आहे?
 फ. "कायदेशीर अधिकार" याची व्याख्या करा.
 भ. हान्स केल्सेननुसार "शुद्ध कायदा सिद्धांत" काय आहे?
 ह. "सार्वजनिक कायदा" आणि "खाजगी कायदा" यात फरक सांगा.

प्र.२ खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:

१२

- अ. कायदेशीर अधिकाराचे मूलभूत घटक चर्चा करा.
 ब. विधिशास्त्रात सार्वभौमत्वाची संकल्पना स्पष्ट करा.
 क. कायदा व नैतिकता यांचा परस्परसंबंध या विषयावर लघुनिबंध लिहा.
 ड. विश्लेषणात्मक शाळेची प्रमुख वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

प्र.३ खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:

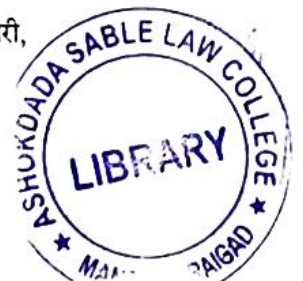
१२

- अ. ऑस्टिनची आदेश सिद्धांत प्रत्यक्षात:
 व्यक्ती 'A' लष्करी उठावातून सत्तेत आलेल्या क्रांतिकारी सरकारचा भाग आहे. हे नवीन सरकार कठोर संचारबंदी कायदे बनवते आणि त्याचे उल्लंघन करणाऱ्यांना सशस्त्र दलांच्या मार्फत कठोर शिक्षा दिली जाते. नागरिक 'B' संचारबंदी मोडतो आणि कायद्याची वैधता आव्हान देतो, कारण शासन बेकायदेशीर आहे आणि कायदा अन्यायकारक आहे, असे तो सांगतो. ऑस्टिनच्या आदेश सिद्धांताच्या आधारे संचारबंदी कायदा कायदेशीरदृष्ट्या वैध आहे का ते विश्लेषित करा.
 ब. "बहुसंख्य लोकांच्या सर्वाधिक आनंदासाठी"
 i. हा विधान करणारा न्यायशास्त्रज्ञ कोण आहे व तो कोणत्या शाळेशी संबंधित आहे हे सांगा.
 ii. त्या शाळेची तीन वेगळी वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 क. 'A' हा भारतीय नागरिक व्यवसायासाठी यु.के. मध्ये गेला. तो तिथे २० वर्षांहून अधिक राहिला. भारतात परतल्यावर त्याने पाहिले की 'B' त्याच्या जमिनीवर अखंड १३ वर्षे उघडपणे ताब्यात आहे. ठरवा:
 i) 'B' जमिनीचे हक्क मिळवू शकतो का?
 ii) 'A' चे जमिनीवरील कायदेशीर मालकी हक्क नष्ट होतात का?
 ड. भारतातील 'ABC' नावाच्या एका समाजात अशी प्रथा असल्याचा दावा केला जातो की आजोबा आपल्या नातीशी (मुलीची मुलगी) विवाह करू शकतात.
 i. ही प्रथा वैध प्रथा मानली जाईल का? तुमचे उत्तर योग्य कारणासह द्या.
 ii. वैध प्रथेची कोणतीही तीन आवश्यक घटक सांगा.

प्र.४ खालीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा:

३९

- अ. नैसर्गिक कायदा सिद्धांताचा विकास व प्रगती विविध न्यायशास्त्रज्ञांच्या संदर्भात मांडून दाखवा.
 ब. "कायदा हा सामाजिक अभियांत्रिकीचा साधन आहे" - रोस्को पाउंडच्या सिद्धांताच्या संदर्भात या विधानाचे स्पष्टीकरण करा.
 क. हॉफेल्डच्या विश्लेषणाच्या संदर्भात अधिकार व कर्तव्ये यांची संकल्पना सविस्तर समजावून सांगा.
 ड. वास्तववादी शाळेचे योगदान अमेरिकन व स्कॅंडिनेव्हियन वास्तववादाच्या उदाहरणांसह स्पष्ट करा.
 ई. कायदा स्वाभाविकपणे अत्याचाराचे साधन आहे का, की न्याय साध्य करण्याचे माध्यम आहे? - नॅचरल लॉ थिअरी, क्रिटिकल लिगल स्टडीज आणि फेमिनिस्ट ज्युरिसप्रुडन्सच्या संदर्भात विश्लेषण करा.

Time: 2 ½ Hrs

Marks:75

Q.1 Answer any six of the following in one or two sentences only:

12

- a. Define jurisprudence.
- b. What is the concept of "Natural Law"?
- c. Who is the propounded the Historical School of Law?
- d. State the meaning of "Legal Personality."
- e. What is the significance of "Justice according to Law"?
- f. Define "Legal Rights."
- g. What is the "Pure Theory of Law" as per Hans Kelsen?
- h. Distinguish between "Public Law" and "Private Law."

Q.2 Attempt any two of the following:

12

- a. Discuss the essential elements of a legal right.
- b. Explain the concept of Sovereignty in jurisprudence.
- c. Write a short note on the relation between Law and Morality.
- d. Analyze the key features of the Analytical School of Law.

Q.3 Attempt any two of the following:

12

a. Austin's Command Theory in Practice:

Person A is part of a revolutionary government that has come to power through a military coup. This new regime enacts strict curfew laws with heavy punishments, enforced by armed forces. Person B, a citizen, violates the curfew and challenges the validity of the law, arguing that the regime is illegitimate and the law is unjust.

Apply Austin's Command Theory to analyse whether the curfew law is legally valid.

b. "Greatest happiness of the greatest number"

- i. Identify the Jurist who made this statement and the school of jurisprudence he belongs to.
- ii. Describe three distinguishing features of the identified school of jurisprudence.

c. 'A' is an Indian citizen, went to U.K. for the purpose of business. He resided there for more than 20 years. When he returned to India, he saw 'B' is openly in possession of his land for unbroken period of 13 year, Decide:

- i) Can B' claim title of land?
- ii) Whether 'A's legal right of ownership of land is destroyed?

d. A particular community 'ABC' in India claimed to have a custom that allows Grandfathers to get married with their Daughter's Daughter.

- i. Will this practice be considered as a valid custom? Justify your answer.
- ii. Describe any three essentials of a valid custom.

Q.4 Attempt any three of the following:

39

- a. Trace the evolution and development of Natural Law Theory with reference to different jurists.
- b. "Law is a social engineering tool" – Discuss this statement with reference to Roscoe Pound's theory.
- c. Explain in detail the concept of Rights and Duties with reference to Hohfeld's analysis.
- d. Discuss the contributions of the Realist School of Law with examples from American and Scandinavian Realism.
- e. Is law inherently a tool of oppression or a means of achieving justice? Analyse this question with reference to natural law theory, critical legal studies, and feminist jurisprudence.

Time: 2.30Hrs.

Total marks: 75marks

Regular

- N.B:** (1) All questions are compulsory
(2) Figures on the right indicates marks
(3) Give reasons and case laws wherever necessary

Q.1 Answer any SIX in one -two sentence

12 marks

1. What is a partnership at will?
2. Define an unpaid seller?
3. State any two rights of an indemnity holder when sued?
4. State any 4 features of a LLP.
5. What does the term "goods" include under the Sale of Goods Act, 1930?
6. What is the requirement of minimum and maximum numbers of partners in limited liability partnership?
7. Who is a Minor Partner?
8. Define contract of agency?

Q.2 Write short note on any TWO

12marks

1. Extent of liability of Limited Liability Partnership.
2. Exceptions to caveat emptor.
3. Rights of a minor admitted to the benefits of the partnership.
4. Sub-agent.

Q.3 Answer any TWO of the following with reason

12marks

1. X has sold certain goods to Y on credit. X delivered the goods to a transporter for delivery to Y. Before the goods reached the destination, Y became insolvent. X has asked the transporter to stop the delivery of goods to Y and return them to X.
 - a. State with relevant provisions whether the transporter is bound by the instructions of X.
 - b. Would the transporter be bound by the X's instructions if the goods had already been delivered to Y? Why?
2. Certain goods of X were being sent by a ship. During the voyage, the goods started deteriorating. It was not possible to communicate with X. To prevent further loss, the Captain of the ship sold the goods at the nearest port.
 - a. What is the legal position of the captain of the ship?
 - b. Is X bound by the sale made by the Captain? Explain the principle involved?
3. A,B,C & D incorporate LLP wherein A & C are named as the designated partners.
 - a. Who is a designated partner? Can a body corporate be appointed as designated partners.
 - b. What are liabilities of A & C as designated partners?

4. A, B and C are partners in an unregistered firm. A dispute arises between them regarding the partnership and A decides to sue B & C.

- a. Can A sue B & C? Give reasons in support of your answer.
- b. Is registration of a firm mandatory?

Q 4. Answer any THREE of the following question in detail (39 Marks)

1. Differentiate between Bailment and Pledge. Discuss general and particular lien of a bailor and differentiate it from Pawnee's right of retainer.
2. What are the features of limited liability partnership? Explain the process of incorporation of limited liability partnership?
3. State the essentials of Agency? Discuss the duties of an agent towards the principal.
4. Discuss in detail the rights and duties of partner under the Indian Partnership Act, 1932
5. Differentiate between a condition and a warranty. When is condition treated as a warranty? Discuss the implied conditions and warranties specified under the Sale of Goods Act, 1930.

वेळ: २.३० तास

गुण : ७५

प्रश्न १. खालीलपैकी कोणत्याही सहा प्रश्नांची उत्तरे १-२ वाक्यांमध्ये द्या

(१२ गुण)

१. इच्छाधीन भागीदारी म्हणजे काय?
२. अप्राप्तमूल्य विक्रेता परिभाषित करा
३. क्षतिपूर्तिग्राही धारकाचे कोणतेही दोन हक्क सांगा?
४. एलएलपीची कोणतीही ४ वैशिष्ट्ये सांगा.
५. वस्तू विक्री कायदा, १९३० अंतर्गत "वस्तू" या संज्ञेमध्ये काय समाविष्ट आहे?
६. मर्यादित दायित्व भागीदारीमध्ये भागीदारांची किमान आणि कमाल संख्या किती असणे आवश्यक आहे?
७. अल्पवयीन भागीदार कोण आहे?
८. एजन्सीचा करार परिभाषित करा?

प्रश्न २. खालीलपैकी कोणत्याही २ वर एक छोटी टीप लिहा

(१२ गुण)

१. मर्यादित दायित्व भागीदारीच्या दायित्वाची व्याप्ती.
२. क्रेता सावधानचे अपवाद
३. भागीदारीच्या फायद्यांसाठी स्वीकारलेल्या अल्पवयीन व्यक्तीचे हक्क लिहा
४. सब-एजंट.

प्रश्न ३ खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची कारणासह उत्तरे द्या

(१२ गुण)

१. X ने काही वस्तू Y ला क्रेडिटवर विकल्या आहेत. X ने Y ला डिलिव्हरी करण्यासाठी एका ट्रान्सपोर्टरला माल दिला. माल गंतव्यस्थानावर पोहोचण्यापूर्वीच, Y दिवाळखोर झाला. X ने ट्रान्सपोर्टरला Y ला वस्तूची डिलिव्हरी थांबवण्यास आणि X ला परत करण्यास सांगितले आहे.

अ. वाहतूकदार X च्या सूचनांशी बांधील आहे का, याबद्दल संबंधित तरतुदी सांगा.

आ. जर माल आधीच Y ला पोहोचवला गेला असेल तर वाहतूकदार X च्या सूचनांचे पालन करावे लागेल का? का?

२. एका जहाजाने X चे काही माल पाठवले जात होते. प्रवासादरम्यान, माल खराब होऊ लागला. X शी संपर्क साधणे शक्य झाले नाही. पुढील नुकसान टाळण्यासाठी, जहाजाच्या कॅप्टनने जवळच्या बंदरावर माल विकला.

अ. जहाजाच्या कॅप्टनचे कायदेशीर स्थान काय आहे?

आ. बकॅप्टनने केलेल्या विक्रीशी X बांधील आहे का? त्यातील तत्व स्पष्ट करा?

३. अ, ब, क आणि ड एलएलपीचा समावेश करतात ज्यामध्ये अ आणि क यांना नियुक्त भागीदार म्हणून नाव दिले जाते.

अ. नियुक्त भागीदार कोण असतो? एखाद्या कॉर्पोरेट संस्थेला नियुक्त भागीदार अ म्हणून नियुक्त केले जाऊ शकते का?

आ. नियुक्त भागीदार म्हणून अ आणि क चे दायित्वे काय आहेत?

४. अ, ब आणि क हे न नोंदणीकृत भागीदारी संस्थेत भागीदार आहे. त्यांच्यात भागीदारीबाबत वाद निर्माण होतो आणि अ ब आणि क वर दावा दाखल करण्याचा निर्णय घेतो.

अ. अ हा ब आणि क वर दावा दाखल करू शकतो का? तुमच्या उत्तराच्या समर्थनार्थ कारणे द्या.

आ. भागीदारीची नोंदणी अनिवार्य आहे का?

प्रश्न ४. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे द्या

(३९ गुण)

1. निक्षेप आणि तारण यांच्यातील फरक स्पष्ट करा. निक्षेपदाराच्या सामान्य धारणाधिकार आणि विशिष्ट धारणाधिकाराची चर्चा करा आणि तारणधारकाचा प्रतिधारणाधिकारच्या हक्कापासून ते वेगळे करा.
2. मर्यादित दायित्व भागीदारीची वैशिष्ट्ये कोणती आहेत? मर्यादित दायित्व भागीदारी समाविष्ट करण्याची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
3. एजन्सीच्या आवश्यक गोष्टी सांगा? एजंटची मुख्याध्यापकांप्रती असलेली कर्तव्ये चर्चा करा.
4. भारतीय भागीदारी कायदा, १९३२ अंतर्गत भागीदाराचे हक्क आणि कर्तव्ये यांची सविस्तर चर्चा करा.
5. अट आणि प्राश्वासनमध्ये फरक करा. अट कधी प्राश्वासन म्हणून मानली जाते? वस्तू विक्री कायदा, १९३० अंतर्गत निर्दिष्ट केलेल्या गर्भित अटी आणि प्राश्वासनची चर्चा करा.

Time: 2 ½ Hrs

Section I – Short Answer (2 marks each)

Attempt any six out of eight.

1. Define Federalism in the Indian context.
2. What is meant by Cooperative Federalism?
3. Mention two powers of the Rajya Sabha.
4. What is an Ordinary Bill?
5. Define Judicial Activism.
6. What is the purpose of the Election Commission of India?
7. Explain the term “Financial Emergency.”
8. Who appoints the Comptroller and Auditor General of India?

Section II – Short Notes (6 marks each)

Attempt any two out of four.

1. Centre–State Legislative Relations
2. Anti-Defection Law (10th Schedule)
3. Independence of Judiciary
4. Finance Commission and its functions

Section III – Situational Questions (6 marks each)

Attempt any two out of four. Each situation has two sub-questions.

Q1. Parliament passes a law on a subject in the State List.

- a) Can the law be valid?
- b) What provisions of the Constitution regulate this situation?

Q2. A Governor refuses to give assent to a Bill passed by the State Legislature.

- a) What are the Governor’s options in such a case?
- b) Can the President intervene?

Q3. During a declared National Emergency, a citizen’s Fundamental Rights are curtailed.

- a) Which rights can be suspended?
- b) What role can the Judiciary play?

Q4. The Election Commission disqualifies a sitting MLA for electoral malpractices.

- a) Under what authority can it do so?
- b) Can the decision be challenged in court?

Section IV – Long Answer (13 marks each)

Attempt any three out of five.

1. Discuss the features of Indian Federalism and compare it with the U.S. model.
2. Explain the powers and functions of the Union Council of Ministers.
3. Examine the concept and evolution of Judicial Review in India.
4. Analyse the Basic Structure Doctrine with reference to landmark cases.
5. Explain the provisions relating to Interstate Trade and Commerce under the Constitution.

वेळ २ तास ३० मिनिटे

गुण : ७५

विभाग I – संक्षिप्त उत्तरे लिहा (प्रत्येकी 2 गुण)

खालील आठ प्रश्नांपैकी कोणतेही सहा प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

1. भारतीय संदर्भात संघराज्यवादाची संकल्पना स्पष्ट करा.
2. सहकारी संघराज्यवाद म्हणजे काय, याचे स्पष्टीकरण करा.
3. राज्यसभेचे कोणते दोन अधिकार आहेत, ते नमूद करा.
4. सामान्य विधेयक म्हणजे काय, हे स्पष्ट करा.
5. न्यायिक सक्रीयता म्हणजे काय, याची व्याख्या करा.
6. भारत निवडणूक आयोगाची स्थापना कोणत्या उद्देशाने करण्यात आली आहे, हे स्पष्ट करा.
7. आर्थिक आणीबाणी या संज्ञेचा अर्थ स्पष्ट करा.
8. भारताचे नियंत्रक आणि महालेखापरीक्षक यांची नियुक्ती कोण करतो, ते नमूद करा.

विभाग II – लघुनिबंध लिहा (प्रत्येकी 6 गुण)

खालील चार प्रश्नांपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

1. केंद्र आणि राज्य यांच्यामधील विधिमंडळीय संबंधांचे स्वरूप स्पष्ट करा.
2. दहाव्या अनुसूचीनुसार पक्षत्याग विरोधी कायद्याचे विवेचन करा.
3. न्यायपालिकेची स्वायत्तता आणि तिचे घटनात्मक महत्त्व स्पष्ट करा.
4. वित्त आयोगाची रचना, कार्ये आणि त्याचे महत्त्व यांचे स्पष्टीकरण करा.

विभाग III – परिस्थितिजन्य प्रश्नांची उत्तरे लिहा (प्रत्येकी 6 गुण)

खालील चार परिस्थितींपैकी कोणत्याही दोन परिस्थितींवर उत्तर द्या. प्रत्येक परिस्थितीला दोन उपप्रश्न आहेत.

- प्र. 1. संसद राज्यसूचीत नमूद केलेल्या विषयावर कायदा करते.
- a) अशा परिस्थितीत तो कायदा वैध ठरू शकतो का, याचे स्पष्टीकरण करा.
 - b) या परिस्थितीवर राज्यघटनेतील कोणत्या तरतुदी लागू होतात, हे स्पष्ट करा.
- प्र. 2. राज्यपाल राज्य विधानमंडळाने संमत केलेल्या विधेयकाला संमती देण्यास नकार देतो.
- a) अशा प्रसंगी राज्यपालास कोणते पर्याय उपलब्ध आहेत, ते स्पष्ट करा.
 - b) अशा परिस्थितीत राष्ट्रपती हस्तक्षेप करू शकतो का, याचे विवेचन करा.
- प्र. 3. राष्ट्रीय आणीबाणी घोषित झाल्यानंतर नागरिकांचे काही मूलभूत अधिकार मर्यादित केले जातात.
- a) कोणते अधिकार निलंबित केले जाऊ शकतात, हे स्पष्ट करा.
 - b) अशा परिस्थितीत न्यायपालिकेची भूमिका काय असते, याचे विवेचन करा.
- प्र. 4. निवडणूक आयोगाने एका विद्यमान आमदाराला निवडणूक गैरप्रकारांमुळे अपात्र ठरवले आहे.
- a) आयोगास असे करण्याचा अधिकार कोणत्या घटनात्मक तरतुदींमधून प्राप्त होतो, ते स्पष्ट करा.
 - b) आयोगाचा निर्णय न्यायालयात आव्हान देता येतो का, याचे स्पष्टीकरण करा.

विभाग IV – विस्तृत उत्तरे लिहा (प्रत्येकी 13 गुण)

खालील पाच प्रश्नांपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची विस्तृत उत्तरे लिहा.

1. भारतीय संघराज्यवादाची प्रमुख वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा आणि त्याची अमेरिकन संघराज्याशी तुलनात्मक मांडणी करा.
2. संघ मंत्रिपरिषदेचे अधिकार, कार्ये आणि जबाबदाऱ्या स्पष्ट करा.
3. भारतातील न्यायालयीन पुनरावलोकन या संकल्पनेची ऐतिहासिक उत्क्रांती आणि घटनात्मक महत्त्व स्पष्ट करा.
4. मूलभूत संरचना सिद्धांताचे सविस्तर विश्लेषण करा आणि संबंधित प्रमुख न्यायनिर्णयांचा संदर्भ द्या.
5. राज्यांमधील व्यापार आणि वाणिज्य विषयक राज्यघटनेतील तरतुदींचे सविस्तर विवेचन करा.

SYLLB
Sem - IV
Date - 18/10/25

Time: 2:30 Hours

Marks: 75

Q1. Answer any six of the following in one or two sentences. (12 Marks)

1. What is the main necessity for the administration of justice?
2. State the difference between civil and criminal justice in one sentence.
3. Define 'Actus reus'.
4. What do you mean by the 'Doctrine of Mens Rea'?
5. Name the four stages of crime.
6. What is the criminal stage immediately preceding the commission of the crime?
7. State the purpose of 'Simple Imprisonment'.
8. Define the 'Retributive Theory' of punishment.
9. Give one exception where 'Mens Rea' may not be required for criminal liability.

Q2. Write Short Note on any two of the following. (12 Marks)

1. Vicarious Liability in Crimes
2. Alternative to Capital Punishment
3. Intention and Knowledge as elements of Mens Rea
4. Solitary Confinement and Rigorous Imprisonment

Q3. Answer any two of the following situation problems. (12 Marks)

1. Scenario: A hospital surgeon performs an operation. During the procedure, due to a severe lapse in concentration (but not a malicious intent), a vital nerve is severed, leading to permanent paralysis of the patient.
 - i) Which element of Criminal Liability (Mens Rea type) is most likely involved here?
 - ii) Is this justified? Explain with reference to the 'Nature of Criminal Liability'.
2. Scenario: 'X' purchases poison with the intention of killing 'Y'. He puts the poison in 'Y's tea cup, but 'Y' never drinks the tea because the waiter accidentally spills it before 'Y' can take a sip.
 - i) Identify the last stage of crime 'X' successfully completed.
 - ii) Would 'X' be liable? If so, for what, and why?
3. Scenario: A judge, when sentencing a young, first-time offender for a non-violent property crime, opts for a short period of community service and probation instead of rigorous imprisonment.
 - i) Which theory of punishment is the judge primarily relying on?
 - ii) State the main objective of this theory.
4. Scenario: A politically influential person, 'A', is accused of bribing a witness in a case of Forfeiture of Property to suppress evidence.
 - i) Explain the importance of 'Fairness' in the Administration of Justice in this context.
 - ii) What kind of punishment is 'Forfeiture of Property', and what is its purpose?

Q4. Attempt any three of the following in detail. (39 Marks)

1. Explain in detail the nature and historical background to the Administration of Justice, and discuss the necessity of having a formal system.
2. Explain the concept of Mens Rea and its fundamental importance in establishing criminal liability. Discuss in detail the different types of Mens Rea: Intention, Knowledge, and Negligence.
3. Discuss the Theories of Punishment (Deterrent, Preventive, Retributive, and Reformative) in detail, providing an example for each.
4. Differentiate between Act and Omission in the context of Actus Reus. Explain the stages of a crime: Intention, Preparation, Attempt, and Commission, with relevant examples.
5. Discuss the different Kinds of Punishment under the Criminal Jurisprudence. Give a special emphasis on the Social Reference of Capital Punishment and its alternatives.

वेळ: २.३० तास

गुण: ७५

प्रश्न १. खालीलपैकी कोणत्याही सहा प्रश्नांची उत्तरे एक किंवा दोन वाक्यात द्या.

(१२ गुण)

१. न्याय प्रशासनाची मुख्य आवश्यकता काय आहे?
२. दिवाणी आणि फौजदारी न्यायातील फरक एका वाक्यात सांगा.
३. 'अॅक्टस रियस' ची व्याख्या करा.
४. 'मेन्स रियाचा सिद्धांत' म्हणजे काय?
५. गुन्ह्याच्या चार टप्प्यांची नावे सांगा.
६. गुन्हा घडण्यापूर्वीचा गुन्हेगारी टप्पा कोणता आहे?
७. 'साध्या कारावासाचा' उद्देश सांगा.
८. शिक्षेचा 'प्रतिशोधात्मक सिद्धांत' ची व्याख्या करा.
९. गुन्हेगारी दायित्वासाठी 'मेन्स रिया' आवश्यक नसलेला एक अपवाद द्या.

प्रश्न २. खालीलपैकी कोणत्याही दोन गोष्टींवर थोडक्यात टीप लिहा.

(१२ गुण)

१. गुन्ह्यांमध्ये दुय्यम जबाबदारी
२. मृत्युदंडाच्या शिक्षेला पर्याय
३. पुरुषांच्या वास्तविकतेचे घटक म्हणून हेतू आणि ज्ञान
४. एकांतवास आणि कठोर कारावास

प्रश्न ३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन परिस्थिती समस्यांची उत्तरे द्या.

(१२ गुण)

१. परिस्थिती: रुग्णालयातील एक सर्जन ऑपरेशन करतो. प्रक्रियेदरम्यान, एकाग्रतेत गंभीर त्रुटीमुळे (परंतु दुर्भावनापूर्ण हेतूने नाही), एक महत्वाची मज्जातंतू तोडली जाते, ज्यामुळे रुग्णाचा कायमचा अर्धांगवायू होतो.
 - i) येथे गुन्हेगारी दायित्वाचा कोणता घटक (पुरुषांचा रिया प्रकार) बहुधा सामील आहे?
 - ii) हे न्याय्य आहे का? 'गुन्हेगारी दायित्वाचे स्वरूप' संदर्भात स्पष्ट करा.
२. परिस्थिती: 'X' 'Y' ला मारण्याच्या उद्देशाने विष खरेदी करतो. तो 'Y' च्या चहाच्या कपमध्ये विष टाकतो, परंतु 'Y' कधीही चहा पित नाही कारण 'Y' एक घोट घेण्यापूर्वी वेटर चुकून ते सांडतो.
 - i) गुन्ह्याचा शेवटचा टप्पा 'X' यशस्वीरित्या पूर्ण झाला हे ओळखा.
 - ii) 'X' जबाबदार असेल का? जर असेल तर कशासाठी आणि का?
३. परिस्थिती: जेव्हा न्यायाधीश, एखाद्या तरुणाला, पहिल्यांदाच झालेल्या गुन्हेगाराला अहिंसक मालमत्ता गुन्ह्यासाठी शिक्षा सुनावतो तेव्हा तो सक्तमजुरीऐवजी अल्प कालावधीसाठी सामुदायिक सेवा आणि प्रोबेशनचा पर्याय निवडतो.
 - i) न्यायाधीश प्रामुख्याने शिक्षेच्या कोणत्या सिद्धांतावर अवलंबून असतात?
 - ii) या सिद्धांताचा मुख्य उद्देश सांगा.

96909

Page 3 of 4

४. परिस्थिती: राजकीयदृष्ट्या प्रभावी व्यक्ती, 'अ', वर पुरावा दडपण्यासाठी मालमत्ता जप्तीच्या प्रकरणात साक्षीदाराला लाच दिल्याचा आरोप आहे.

i) या संदर्भात न्याय प्रशासनात 'निष्पक्षता' चे महत्त्व स्पष्ट करा.

ii) 'मालमत्ता जप्त करणे' ही कोणत्या प्रकारची शिक्षा आहे आणि त्याचा उद्देश काय आहे?

प्रश्न ४. खालीलपैकी कोणतेही तीन तपशीलवार वापरून पहा.

(३९ गुण)

१. न्याय प्रशासनाचे स्वरूप आणि ऐतिहासिक पार्श्वभूमी सविस्तरपणे स्पष्ट करा आणि औपचारिक प्रणाली असण्याची आवश्यकता यावर चर्चा करा.

२. मेन्स रियाची संकल्पना आणि गुन्हेगारी दायित्व स्थापित करण्यात त्याचे मूलभूत महत्त्व स्पष्ट करा. मेन्स रियाचे विविध प्रकार: हेतू, ज्ञान आणि निष्काळजीपणा यावर सविस्तरपणे चर्चा करा.

३. शिक्षेच्या सिद्धांतांची (प्रतिबंधक, प्रतिबंधात्मक, प्रतिशोधात्मक आणि सुधारणात्मक) सविस्तरपणे चर्चा करा, प्रत्येकासाठी एक उदाहरण द्या.

४. अॅक्टस रियाच्या संदर्भात कायदा आणि वगळणे यांच्यात फरक करा. संबंधित उदाहरणांसह गुन्ह्याचे टप्पे स्पष्ट करा: हेतू, तयारी, प्रयत्न आणि कमिशन.

५. फौजदारी न्यायशाखाच्या अंतर्गत शिक्षेच्या विविध प्रकारांची चर्चा करा. मृत्युदंडाच्या शिक्षेच्या सामाजिक संदर्भावर आणि त्याच्या पर्यायांवर विशेष भर द्या.
